

Political Economy of Eurasia in the Context of New Regionalism: A Comparative Analysis of the Eurasian Economic Union and the Belt and Road Initiative

Soner Hamzaçebi^{1,a,*}

¹Department of Political Science and Public Administration, Faculty of Political Science, Trabzon University, Trabzon/Turkey

*Corresponding author

Research Article

History

Received: 17/04/2025

Accepted: 18/07/2025

JEL Codes: F50, F52, N45.

ABSTRACT

Eurasia constitutes the arena of geo-economic competition among regional and global powers and hosts various models of regional economic integration. Among these, the Russian-led Eurasian Economic Union (EEU) and the China-centered Belt and Road Initiative (BRI) are the most prominent. Russia and China, as the two major actors in Eurasia, aim to assert dominance over the region through these economic integration models. Although these two initiatives differ in terms of their founding political objectives, they share a common goal: fostering regional integration as a counterbalance to Western hegemony. This study seeks to answer whether the regional economic models promoted by Russia and China in Eurasia, within the framework of new regionalism, are characterized more by competition or cooperation. To address this question, the study examines the investments of both countries in the region and their relations with regional states, in order to assess which actor has pursued more inclusive policies and to what extent they have benefited from Eurasia's resources. In conclusion, while the economic integration strategies of Russia and China in Eurasia may initially appear cooperative and complementary in opposing global powers seeking to dominate the region, they in fact reveal a deep and structural geo-economic rivalry shaped by long-term ambitions for regional leadership.

Keywords: Eurasia, Central Asia, Eurasian Economic Union, Belt and Road Initiative, New Regionalism

Yeni Bölgeselcilik Bağlamında Avrasya'nın Ekonomi Politikası: Avrasya Ekonomi Birliği ve Kuşak Yol Girişimi'nin Karşılaştırmalı Analizi

Süreç

Geliş: 17/04/2025

Kabul: 18/07/2025

Jel Kodları: F50, F52, N35.

ÖZET

Avrasya, bölgesel ve küresel güçlerin jeo-ekonomik rekabet alanını oluşturmada ve pek çok bölgesel ekonomik entegrasyon modelini barındırmaktadır. Rusya'nın liderliğindeki Avrasya Ekonomi Birliği (AEB) ve Çin merkezli Kuşak Yol Girişimi (KYG), bu modeller arasında en dikkat çekenleridir. Avrasya'nın iki büyük aktörü olan Rusya ve Çin, ekonomik entegrasyon modelleri ile Avrasya'da hâkimiyet kurmaya çalışmaktadır. Bu iki model, kuruluş amaçları bakımından farklı siyasi hedefler taşısa da, ortak noktaları Batı hegemonyasına karşı bölgesel bütünselliği sağlamaktır. Bu çalışmada, yeni bölgeselcilik bağlamında Rusya ve Çin'in Avrasya'da uygulamaya çalıştığı bölgesel ekonomik modellerin rekabet mi yoksa iş birliği içinde mi olduğu sorusuna cevap aranmaktadır. Bu soruya yanıt bulmak amacıyla, her iki ülkenin bölgedeki yatırımları ve bölge ülkeleriyle olan ilişkileri analiz edilerek, hangi aktörün daha kapsayıcı politikalar geliştirdiği ve Avrasya'nın zenginliklerinden ne ölçüde kazanım sağladığı incelenmektedir. Sonuç olarak, Rusya ve Çin'in Avrasya'daki ekonomik entegrasyon stratejileri bölgede hâkimiyet kurmak isteyen küresel güçlere karşı işbirliği ve tamamlayıcılık izlenimi verse de, gerçekte uzun vadeli bölgesel liderlik hedefleri çerçevesinde derin ve yapısal bir jeo-ekonomik rekabetin sürdürdüğünü ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrasya, Orta Asya, Avrasya Ekonomi Birliği, Kuşak Yol Girişimi, Yeni Bölgeselcilik

License

This work is licensed under
Creative Commons Attribution-
NonCommercial 4.0 International
License

Giriş

Günümüz dünyası, jeopolitik ve jeoekonomik açıdan büyük bir devinim içerisinde. Uluslararası sistemin tek kutuplu yapıdan çok kutupluluğa evrildiği bu dönemde, bölgesel ve küresel aktörler, güç projeksiyonlarını yeniden şekillendirmekte; bölgesel işbirliği mekanizmaları ve entegrasyon modelleri üzerinden yeni nüfuz alanları inşa etmeye çalışmaktadır. Nitekim 21. yüzyılın ilk çeyreğinde yaşanan 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı, 2011 Arap Baharı, 2014'te Rusya'nın Kırım'ı ilhakı, 2022'de başlayan Rusya-Ukrayna Savaşı, Çin'in Tayvan üzerindeki artan iddiaları ve ABD-Çin arasındaki ticaret savaşları gibi önemli krizlerle şekillenmektedir. Tüm bu olaylar, küresel ölçekte siyasi, askeri ve ekonomik dengelerin yeniden kurulduğu bir dönüşüm sürecine işaret etmektedir. Öte yandan bölgesel ve küresel güç rekabetinin yaşandığı günümüz dünyasında ABD hegemonyasının düşüşe geçmesi, Rusya'nın bölgesinde yeniden canlanması ve Çin'in büyük bir güç olarak yükselişe geçmesi küresel politikada yeni meydan okumalara sebebiyet vermektedir. Küresel çapta yaşanan bu gelişmeler, Avrupa ve Asya'nın birleşimini oluşturan Avrasya'da yaşanmaktadır. Avrasya kara kütlesi jeo-politik ve jeo-ekonomik çekişmenin ana merkez üssü konumundadır. Dünyanın en büyük kara kütlesi olan Avrasya, dünya nüfusunun yaklaşık %70'ine, küresel enerji kaynaklarının önemli bir bölümüne ve hem Batı'nın hem de Avrasya içi güç merkezlerinin rekabetine sahne olan Orta Asya bölgesine ev sahipliği yapmaktadır. Jeopolitik konumunun ötesinde, Avrasya günümüzde jeoekonomik entegrasyon projelerinin en yoğun biçimde uygulandığı bir coğrafya hâline gelmiştir. Bu bağlamda, dünyanın en iddialı iki entegrasyon modeli olan Avrasya Ekonomik Birliği (AEB) ve Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ev sahipliği yapmaktadır.

AEB, Rusya'nın önderliğinde kurulmuş olup eski Sovyet coğrafyasındaki etki alanını yeniden tesis etme amacını taşırken, KYG, Çin'in küresel ekonomik ağı merkezine Avrasya'yı yerleştiren çok yönlü bir altyapı ve ticaret projesidir. Bu iki model, yalnızca ekonomik kalkınmayı değil, aynı zamanda stratejik nüfuz genişletmeyi hedefleyen bütünleşme girişimleridir. Tam da bu noktada, bu entegrasyon süreçlerini yeni bölgeselcilik kuramsal çerçevesiyle açıklamak mümkündür. Bölgeselcilik, uluslararası ilişkilerde belirli coğrafi bölgelerde devletler arasında iş birliği ve entegrasyon süreçlerini tanımlayan bir kavramdır. Ancak bu süreçler tarihsel olarak farklı dönemlerde farklı anlamlar kazanmıştır. Bu bağlamda literatürde klasik (eski) bölgeselcilik ile yeni bölgeselcilik olmak üzere iki ayrı dönem ve yaklaşım söz konusudur. Eski bölgeselcilik genellikle 1950'ler ve 1980'ler arasında ortaya çıkan ve bölgesel entegrasyon süreçlerini devletler arası resmi anlaşmalar, ekonomik iş birlikleri ve sınır aşan siyasi organizasyonlar temelinde açıklayan bir yaklaşımdır. Eski bölgeselcilik, güç dengesi, ekonomik çıkarlar ve uluslararası hukuk çerçevesinde, devlet merkezli bir perspektif benimser ve bölgesel iş birliklerinin esas olarak ekonomik bütünleşme süreçleriyle sınırlı kaldığını varsayar. Yeni bölgeselcilik ise, Soğuk Savaş sonrası dönemde ortaya çıkan ekonomik, siyasi, kültürel ve güvenlik boyutlarını da içeren çok katmanlı, çok aktörlü ve çoğu zaman devlet-dışı aktörleri de kapsayan bir bölgesel işbirliği anlayışını ifade etmektedir. Yeni bölgeselcilik, eski bölgeselcilikten farklı olarak, yalnızca coğrafi yakınlıkla değil, stratejik çıkar birlikteliği, karşılıklı ekonomik bağımlılık ve küresel sistemdeki kırılmalara adaptasyon arayışı ile şekillenmektedir. Bu bağlamda AEB ve KYG, yeni bölgeselcilik paradigmasının Avrasya'daki iki farklı uygulaması olarak değerlendirilmektedir. AEB, klasik bölgeselcilik anlayışından izler taşısa da, son on yılda yeniden tanımlanan işlevleriyle yeni bölgeselcilik unsurlarını da kısmen içermeye başlamıştır. Rusya öncülüğündeki bu birlik; Belarus, Kazakistan, Ermenistan ve Kırgızistan gibi ülkeleri kapsamakta ve ortak ekonomik alan yaratma amacı taşımaktadır. Ancak birlik aynı zamanda Rusya'nın Sovyet sonrası coğrafyada yeniden merkezî aktör olma arzusunun kurumsallaşmış bir ifadesidir. Nitekim Moskova yönetimi birliğin kuruluş amacının Avrupa Birliği'ne benzeyen ekonomik bir birliktelik olduğunu savunurken, Batı dünyası ise Rusya'nın Avrasya'da jeopolitik bir blok yaratma arayışı içinde olduğunu iddia etmektedir. Buna karşılık KYG, Çin'in küresel ekonomik gücünü pekiştirmeye yönelik, daha kapsamlı, proje bazlı ve altyapı odaklı bir girişimdir. Çin, KYG aracılığıyla Avrasya'da ekonomik etki alanını genişletirken, işbirliğini "kazan-kazan" teması etrafında inşa etmektedir. Bu durum, yeni bölgeselciliğin çok katmanlı ve çok yönlü karakterine tipik bir örnek teşkil etmektedir.

Bu bağlamda, AEB, yapısal olarak klasik bölgeselcilik modeline daha yakın bir örnek sunmaktadır. Üye ülkeler arasında katı üyelik kriterleri ve bağlayıcı kurallar aracılığıyla oluşturulan entegrasyon yapısı, merkeziyetçi ve devlet odaklı bir anlayışı yansıtmaktadır. Devlet egemenliğinin korunmasına büyük önem verilen bu modelde, sınır ötesi ekonomik iş birliği kuramsal temelde yapılandırılmıştır. Öte yandan KYG, yeni bölgeselcilik anlayışının temel ilkelerini yansıtan, esnek, çok aktörlü ve projelere dayalı bir entegrasyon modelidir. KYG yalnızca devletlerarası resmi anlaşmalara değil, aynı zamanda çok taraflı projelere, altyapı yatırımlarına ve çeşitli finansman mekanizmalarına dayanmaktadır. Çin'in liderliğinde şekillenen bu girişim, bölgesel sınırların ötesine geçen geniş bir coğrafyada devletler, özel sektör ve uluslararası kurumlar arasında çok yönlü bir iş birliği zemini oluşturmaktadır. Bu bağlamda, eski ve yeni bölgeselcilik yaklaşımları arasındaki temel farklılıklar, AEB ve KYG'nin yapısal ve işleyişsel özelliklerinde açıkça gözlemlenmektedir. AEB daha geleneksel, merkeziyetçi ve bağlayıcı bir entegrasyon modeli sunarken; KYG, esnekliği, çok aktörlü yapısı ve stratejik proje odaklılığı ile yeni bölgeselciliğin dinamiklerine uygun bir yapı sergilemektedir.

Her iki modelin de merkezinde yer alan Orta Asya, bu rekabetin ve işbirliğinin kilit coğrafyasını oluşturmaktadır. Rusya, Orta Asya'yı "arka bahçesi" olarak görmekte ve tarihsel bağlar, dil ortaklığı ve güvenlik bağımlılığı üzerinden bölge üzerinde baskın bir nüfuz kurmaya çalışmaktadır. Buna karşın Çin, Orta Asya cumhuriyetleriyle ekonomik işbirliği ve altyapı yatırımları temelinde ilişkilerini geliştirmekte; enerji, ulaştırma ve ticaret alanlarında bölge ülkeleriyle karşılıklı bağımlılığa dayalı bir entegrasyon kurma çabası içindedir. Bu durum, Orta Asya'nın yalnızca iki büyük güç arasında rekabet sahası değil, aynı zamanda yeni bölgeselcilik dinamiklerinin en açık biçimde gözlemlendiği deneysel bir alan

hâline gelmesine neden olmaktadır. AEB ve KYG, farklı kurumsal yapılara, farklı hedeflere ve farklı işleyiş biçimlerine sahip olsalar da, her ikisi de Avrasya bölgesinde yeni bir ekonomik düzen kurma iddiasını taşımaktadır. AEB, ekonomik birlik görünümünün ötesinde siyasi bir bloklaşmanın zemini olarak görülürken; KYG daha çok bir ekonomik genişleme stratejisi olarak değerlendirilmektedir.

Bu çalışmada AEB ve KYG'nin güçlü ve zayıf yönlerinin analiz edilmesi, bu iki entegrasyon modelinin Orta Asya'daki etkilerinin ve aralarındaki işbirliği-rekabet ilişkilerinin ortaya konulması amaçlanmaktadır. Nitel araştırma yöntemi çerçevesinde kurgulanan bu çalışmada, araştırmanın amacı doğrultusunda, Rusya ve Çin'in Avrasya'daki ekonomik yatırımları, bölge ülkeleriyle kurdukları işbirlikleri ve entegrasyon stratejileri karşılaştırılarak, bu politikaların rekabete mi yoksa iş birliğine mi dayandığı sorusuna yanıt aranmıştır. Bu bağlamda, Rusya'nın AEB ve Çin'in KYG çerçevesinde geliştirdiği ekonomik entegrasyon modelleri karşılaştırmalı bir yaklaşımla analiz edilmiştir. Bu bağlamda, her iki entegrasyon modelinin kurumsal yapısı, ekonomik yatırım stratejileri, bölge ülkeleriyle ilişkileri, ve bölgesel entegrasyon kapasiteleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda, Rusya merkezli AEB'nin daha merkezi ve bağlayıcı bir yapıya sahip olduğu; Çin merkezli KYG'nin ise daha esnek, çok taraflı ve proje bazlı bir yaklaşım benimsediği görülmüştür. Ekonomik yatırım stratejileri açısından, her iki girişimin Orta Asyadaki altyapı yatırımları, doğrudan yabancı sermaye akışları ve finansman mekanizmaları karşılaştırılmış; bu bağlamda, Rusya'nın daha sınırlı ekonomik imkânlarla sahip olduğu, Çin'in ise bölgeye daha büyük ve çeşitli yatırımlar yaptığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda, ikincil kaynaklar olmak üzere, strateji raporları, uluslararası kuruluşların yayımladığı analizler, akademik yayınlar ve güncel medya kaynaklarından yararlanılmıştır. Sonuç olarak, AEB ve KYG'nin yalnızca bölgesel entegrasyon projeleri değil, aynı zamanda Avrasya'daki yeni güç mimarisini şekillendiren jeoekonomik araçlar olduğu söylenebilir. Orta Asya, bu iki modelin merkezî çekim alanı olarak, hem yeni bölgeselcilik bağlamında hem de büyük güç rekabeti açısından incelenmesi gereken önemli bir bölgedir. Bu nedenle çalışmanın ana hedefi, Çin ve Rusya'nın geliştirdiği bu iki entegrasyon modelinin yapısal farklılıklarını ve Orta Asya üzerindeki etkilerini karşılaştırmalı bir bakış açısıyla açıklamak olacaktır.

Bölgesel ve Küresel Rekabette Avrasya'nın Jeopolitik Önemi

Avrasya ile ilgili yapılan tanımlarda bölge, Avrupa ve Asya kıtalarının birleşimi olarak kabul edilmektedir. Bu yönüyle Avrasya kavramı, "Avrupa ve Asya kıtalarını kapsayan dünyadaki en büyük kara parçasıdır" şeklinde tanımlanmaktadır (Yanık, 2019). Coğrafi olarak Avrasya, Atlantik'ten Pasifik'e, Avrupa'dan Doğu Asya'ya kadar geniş bir alana yayılmaktadır. Ancak tarihsel olarak Avrasya kara parçası üzerinde çalışan düşünürler ve jeopolitika uzmanları, genellikle Avrasya'yı Avrupa kıtası ile ilişkilendirmezken, aksine çalışmalarında Avrasya'yı Asya kıtası ile ilişkilendirmektedirler. İngiliz, Amerikan ve Rus düşünürlerin çalışmalarında önemle üzerinde durduğu Avrasya, bölgesel ve küresel rekabetin yaşandığı en dinamik bölgedir. Jeo-ekonomik ve jeopolitik çekişmenin ana merkezi konumunda olan Avrasya, tarih boyunca büyük güç rekabetine konu olmuştur. Jeopolitiğin gelişimine önemli katkılar sunan ve Avrasya'nın jeopolitik önemine değinen İngiliz coğrafyacı Halford Mackinder, "Tarihin Coğrafi Eksenini" adlı çalışmasında günümüz Rusya'sını ve eski Sovyet ülkeleri olan Orta Asya Cumhuriyetlerinin bulunduğu bölgeyi Avrasya'nın merkezi olarak tanımlamıştır. Ona göre, Batılı devletlerin Avrasya'da hâkimiyet kurabilmesi için, öncelikle Orta Asya'nın kontrolünü ele geçirmeleri gerekmektedir. Rusya ve Orta Asya'yı Eksen/Pivot alan olarak kabul eden Mackinder, bu bölgeleri hangi devlet kontrol ederse, o devletin zengin doğal kaynaklara sahip olmasının yanı sıra dünyaya da hâkim olacağını savunmaktadır (Mackinder, 1904: 436).

Mackinder gibi Avrasya'nın önemine değinen bir diğer önemli düşünür ise Amerikalı siyaset bilimci Zbigniew Brzezinski'dir. Brzezinski, dünyada yaşanan en önemli jeopolitik ve ekonomik rekabetin Avrasya kara kütesinde gerçekleştiği ve bu rekabetin merkezinde de Orta Asya'nın bulunduğunu savunmaktadır. Nitekim Brzezinski, "Büyük Satranç Tahtası" adlı çalışmasında Avrupa'nın Balkanları olarak nitelendirdiği Orta Asya'yı Avrasya'nın merkezi olarak tanımlamıştır (Brzezinski, 1997: 36). Mackinder ve Brzezinski'nin Avrasya jeopolitik yaklaşımına göre, Avrasya'da hâkimiyet kurmak Orta Asya'yı kontrol etmekten geçmektedir. Nitekim, Orta Asya, jeo-stratejik coğrafi konumundan dolayı Avrasya kara kütesini oluşturan Avrupa ve Asya kıtalarının bağlantı noktasını oluşturmaktadır. Nitekim Tarihî İpek Yolu'nun ticari bağlantı noktasının merkezini oluşturan Orta Asya, 19. yy'nin büyük güçleri olan Büyük Britanya ve Çarlık Rusya İmparatorluklarının "Büyük Oyun" hâkimiyet mücadelesine konu olmuştur. Bu iki imparatorluk arasında yaşanan hâkimiyet mücadelesinde, Çarlık İmparatorluğu bölgeyi işgal edip hâkimiyeti altına almıştır. Bu egemenlik dönemi, Sovyetler Birliği'nin 1991'de çöküşüne kadar devam etmiştir (Ubaidulloev, 2015: 59).

Orta Asya, 19. yüzyılda olduğu gibi 21. yüzyılda da uluslararası güç rekabetinin odak noktası olmaya devam etmektedir. 19. yüzyılda yaşanan Rus ve İngiltere imparatorlukları arasında mücadele edilen Büyük Oyun'un bir parçası iken, 21. yüzyılda ABD ve Çin'in dahil olmasıyla hem aktör sayısında artış yaşanmış hem de Büyük Oyun revize edilerek Yeni Büyük Oyun adını almıştır (Edwards, 2003: 87). Bu gelişmeler, bölgenin jeopolitik dinamiklerini yeniden şekillendirmiştir. Bu süreçte bölgenin tek değişmeyen aktörü Rusya olmuştur. Ancak, Moskova yönetiminin, Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliği dönemlerinde olduğu gibi Orta Asya üzerinde güçlü bir nüfuz alanı yoktur (Nation, 2015: 7). Zira yaklaşık olarak iki yüzyıl yıl boyunca Çarlık Rusyası ve Sovyetler Birliği Rusya'sı egemenliğinden kalan Orta Asya ülkeleri, 1991'de Sovyetler Birliği'nin çöküşüyle bağımsızlıklarını ilan etmiştir. Ancak bağımsızlık sonrası bölge ülkeleri birer ulus-devlet olarak ortaya çıkmış olsalar da, Yeni Büyük Oyun bağlamında bölgesel ve küresel aktörlerin çekişmesine sahne olmuştur. Nitekim bölgedeki doğal kaynaklar – altın, uranyum, doğalgaz ve petrol – üzerinde doğrudan erişim

sağlamak yarışı içinde olmuşlardır. Bu bağlamda, bağımsızlıklarını yeni kazanan Orta Asya ülkeleri, ABD ve Çin tarafından desteklenmiştir. Ancak temel sorun şudur ki, Orta Asya ülkeleri, her ne kadar bağımsızlıklarını kazanmış olsalar da, bölge ciddi bir güvenlik sorunu karşısında savunmasız kalmıştır. ABD, güvenlik tehdidi sebebiyle, Orta Asya ülkeleriyle mesafeli bir tutum sergilerken, Rusya ve Çin bölgedeki güvenlik sorunlarına doğrudan müdahale ederek bölgede etkisini artırmıştır (Uslu, 2024). Bu kapsamda Moskova ve Pekin yönetimleri, bölgenin güvenliğini tehdit eden milliyetçilik, aşırıcılık ve terörizme doğrudan savaş açmıştır. Bu hususta bölgeyi etkisi altına alan Taliban terör örgütü ile mücadele etmek amacıyla, 1996'da Çin'in öncülüğünde kurulan Şanghay Beşlisi, Rusya Çin, Tacikistan, Kırgızistan ve Kazakistan'ı bir araya getirmiştir. 2001 yılında Özbekistan'ın da katılımıyla bu yapı Şanghay İşbirliği Örgütü adını almıştır (Çolakoğlu, 2004). Örgüte, Çin ve Rusya'nın üye olmasının yanı sıra, Türkmenistan haricinde diğer Orta Asya ülkelerinin üye olması, hem Çin hem de Rusya açısından stratejik bir kazanım olmuştur. Zira Avrasya'nın iki hegemon gücü olan Çin ve Rusya, Orta Asya'da bir güvenlik şemsiyesi kurabilmişlerdir.

Rusya ve Çin gibi Orta Asya ile ilgili politikalar geliştiren bir başka ülke ise ABD'dir. ABD, Soğuk Savaş süresince Sovyetler Birliği'nce yönetilen bölge ülkeleri ile ilişki kuramamıştır. Nihayetinde, bölge ülkeleri ile güçlü temaslar 11 Eylül 2001 terör saldırısı sonrası başlamıştır. Washington yönetimi, Taliban rejimine karşı başlattığı savaşta stratejik üstünlük kazanabilmek ve savaş istikrarının korunması için Afganistan'a sınırı bulunan Özbekistan ve Kırgızistan'da askerî üsler açmak için diplomatik girişimde bulunmuştur. Bu girişim sonucunda Washington yönetimi, 2001'de Özbekistan ve Kırgızistan'da iki askerî üssün kullanım hakkı elde etmiştir (Cornell, 2004: 239). Washington yönetiminin bu başarısı üç açıdan oldukça önemlidir. Öncelikle ABD'nin bu iki ülkede askerî üsler edinmesi, bölge üzerinde karar alıcı konumda olan ve yayılmacı bir politika izleyen Rusya ve Çin'e karşı stratejik bir üstünlük kazanmasına neden olmuştur. İkincisi, bu üsler sayesinde El Kaide ve Taliban rejimine doğrudan müdahale etme ve Afganistan'daki askerî üslerine lojistik sağlama imkânını elde etmiştir. Üçüncüsü ise, bu iki askerî üs sayesinde bölgede konuşlanarak Orta Asya'nın oyun kurucu aktörleri arasına girmeyi başarmıştır.

ABD'nin Soğuk Savaş sonrası dönemde Orta Asya'da imtiyazlar kazanması, bölgenin hamisi ve yakın komşuları olan Çin ve Rusya'nın Orta Asya politikasını tehdit etmiştir. Bu sebeple, Moskova ve Pekin yönetimleri ABD'nin Orta Asya'daki pro-aktif politikalarını ve bölgedeki varlığını sonlandırmak için iki aşamalı bir strateji politikası izlemişlerdir. Bu hususta öncelikle, 2001 yılında Moskova ve Pekin yönetimleri, İyi Komşuluk ve Dostluk Antlaşması'nı imzalayarak aralarındaki ilişkileri güçlendirmişlerdir. İkinci olarak, ABD tehdidi karşısında bir güvenlik ağı oluşturarak, Şanghay İşbirliği Örgütü'ne üye olan ve ABD'ye askerî üsler tesis eden Özbekistan ve Kırgızistan'a ABD ile ilişkilerini sonlandırması ve tesis edilen askerî üslerin kapatılması hususunda baskı uygulamışlardır. Bu baskılar sonucunda, Taşkent yönetimi, ABD'nin konuşlandığı Karshi-Khanabad Hava Üssü'nü 2005'te kapatırken (Gleason, 2006: 50), Bişkek yönetimi ise 2014'te ABD'nin Manas askerî üssünü kapatmıştır (Kanapıyanova, 2020).

Sonuç olarak, bölgeyi etkisi altına alan El Kaide ve Taliban rejimi bağlantılı uyuşturucu kaçakçılığı, terörizm, dinî aşırıcılık ve ABD'nin bölgedeki varlığı, Rusya ve Çin'in Orta Asya'da çatışmadan ziyade işbirliği içinde olmasına neden olmuştur. Zira Avrasya'nın en önemli iki gücü olan Rusya ve Çin, Orta Asya özelinde çatışmaya ve rekabete yönelik bir politika izledikleri takdirde bölgede önemli bir güvenlik açığı yaşanacak ve ABD'nin bölgeye girişi daha kolay olacaktır. Bu sebeple, Moskova ve Pekin yönetimleri bölgedeki istikrarı korumak ve bölge ülkeleriyle daha güçlü ekonomik ilişkiler kurmak amacıyla Orta Asya'nın güvenliğinin sağlanmasında yakın işbirliği içinde olmuştur.

Avrasya Ekonomik Birliği ve Putin'in Büyük Avrasya Politikası

Rusya, uluslararası toplum tarafından izole oldukça, Moskova yönetimi yeni ittifaklara ve pazarlara gereksinim duymaktadır. Nitekim, Rusya'nın Batı ile ilişkilerinin bozulması, Rus dış politikasında radikal değişikliklere yol açmış ve Avrasya fikrinin yeniden gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu kapsamda, "Asya Asyalıdır" mantığından hareketle, günümüz Rusya'sı da Avrasyacılık fikri bağlamında geçmişte hâkimiyet kurduğu Avrasya'da hâkimiyet kurmaya çalışmaktadır. Avrasyacılık fikri, günümüzün bir ürünü değildir. 20. yüzyıldan itibaren Rus düşünürleri, Avrasya fikrini benimsemiş ve çalışmalarında ele almıştır (Yılmaz, 2015).

Günümüzde, Rusya'nın büyük Rus İmparatorluğu'nu yeniden diriltme politikası olarak algılanan Avrasyacılık fikrine önemli katkılar sunan Putin'in dış politika analizcisi ve siyaset bilimci Aleksandr Dugin, Avrasya'yı şu şekilde tanımlamaktadır: Rus Avrasyacılığına göre, Avrasya, coğrafi bir bölge olarak eksen bölgedir ve Rusya, Avrasya'nın kalbini temsil eder. Dugin'e göre, Soğuk Savaş döneminin en büyük iki gücünden biri olan Sovyetler Birliği'nin yıkılmasıyla Batı karşısında siyasi ve ekonomik alanda büyük kayıplar yaşayan günümüz Rusya'sının, mirasçısı olduğu Avrasya'da hâkimiyet kurması gerekmektedir (Muminov, 2023).

Rusya'nın Avrasya'da hâkimiyet kurma politikasının temeli, Sovyetler Birliği'nin yıkılmasından çok kısa bir süre önce, 8 Aralık 1991'de Rusya Sovyet Federatif Cumhuriyeti Başkanı olan Boris Yeltsin döneminde atılmıştır. Sovyetler Birliği'nin son başkanı olan Michail Gorbacov'un istifa etmesiyle yerine geçen ve Rusya Federasyonu'nun ilk başkanı olan Boris Yeltsin, Sovyetler Birliği'nin yıkılışı sonrasında Sovyet egemenliği altında olan ülkelerin büyük bir çoğunluğunu Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) altında toplamıştır. Bağımsızlığını kazanan eski Sovyet ülkelerinin büyük bir çoğunluğunu BDT altında toplayan Rusya Federasyonu, siyasi birliğin tamamlanmasıyla egemenliği altındaki ülkelerin güvenliğini sağlamak için ise 1992'de Kolektif Güvenlik Örgütü'nü kurmuştur (Freedman, 2001).

Siyasi ve güvenlik politikaları kapsamında bölgede nüfuz alanını sürdüren günümüz Rusya'sı, son olarak bölge ülkeleri ile ekonomik bağlarını güçlendirmek için 2014 yılında Avrasya Ekonomik Birliği'ni kurmuştur. Ancak, Rusya ile Ukrayna arasında yaşanan çatışmalar neticesinde, Rusya'nın 2014'te Kırım'ı ilhak etmesi, Moskova yönetiminin ekonomi politikasını olumsuz yönde etkilemiştir. Kırım'ın ilhak edilmesiyle, ABD ve Batı ülkeleri Rusya'ya siyasi ve ekonomik yaptırımlar uygulamıştır. Bu yaptırımlar sonucunda, Rusya, enerji gelirlerinde yaklaşık olarak 600 milyar dolar kayıp yaşamıştır. (Pettersen, 2016). Rusya, siyasi baskılar ve ekonomik yaptırımlar karşısında, öncelikle AEB politikası kapsamında yeni bir ekonomik alan oluşturmaya çalışmıştır. Bu kapsamda, Batı karşısında siyasi ve ekonomik bir denge oluşturabilmesi için, Moskova yönetimi AEB entegrasyon modeli aracılığıyla eski Sovyet ülkeleri olan Orta Asya ülkeleri ile ticari ilişkilerini geliştirme arayışı içinde olmuştur (Yüce, 2022). AEB'nin temel mantığı, üye ülkeler arasında serbest ticaretin gerçekleştirilmesi ve ekonomik entegrasyonun artırılması yoluyla her bir üye ülkenin ekonomik kalkınmasını sağlamaktır. Ancak, AEB sadece üye ülkeler arasında serbest ticaretin yapıldığı bir ekonomik model olarak algılanmamalıdır. Birliğe üye ülkelerin oluşturduğu toplam nüfus 183 milyon, toplam GSMH değeri 2.2 trilyon dolar, ihracat değeri ise 900 milyar dolardır (Pieper, 2018: 222). Ayrıca, birlik üyeleri stratejik açıdan zengin doğal kaynaklara ev sahipliği yaptığı gibi doğu ve batı arasındaki ticaret rotasının geçiş noktasını oluşturmaktadır.

Enerji kaynak çatışmasının yaşandığı 21. yüzyılda, AEB üyelerinin sahip olduğu enerji kaynakları, Rusya'ya Batı yaptırımları karşısında büyük bir avantaj sunmaktadır. Rus enerji kaynaklarına bağımlı olan Batı dünyası, özellikle Almanya, Kırım ilhakı nedeniyle Rusya'ya uygulanan yaptırımların gevşetilmesi gerektiğini belirtmiştir (Adomeit, 2015: 7). Birlik üyelerinin (Rusya, Kazakistan ve Kırgızistan) enerji kaynaklarının dünya genelindeki sıralaması şu şekildedir: %14.6 ham petrol ile 1. sırada, %18.4 doğalgaz ile 2. sırada, %5.8 ile kömür 6. sırada, elektrik enerjisi üretimi %5.1 ile 4. sıradadır. Rusya'nın Batı karşısındaki bir diğer avantajı ise dünya genelinde bölünmüş yollar ve demiryolları sıralamasında AEB üye ülkelerinin 1 milyon 605.000 kilometre yol ile 5. sırada, 107.000 kilometre demiryolu ile 1. sırada yer almasıdır (Svetlicinii, 2018: 11). Küresel ticarete malların serbest dolaşımının gerçekleşmesi için ulaşım hatları büyük öneme sahiptir. Rusya'nın AEB gelişmiş altyapı hatlarını kontrol etmesi, Rus mallarının Batı ve ABD yaptırımlarına maruz kalmadan üye ülkeler arasında ticaretini yapmasına olanak sağlamaktadır. Nitekim AEB ülkelerinin 2021'deki ortak ticaret hacmi 7.6 milyar dolara ulaşırken, aynı yıl üye ülkelerin toplam dış ticaret hacmi, 2020'ye göre %35,1 artışla 844 milyar dolara ulaşmıştır. Bu ticaretteki en büyük pay, %47 ile Rusya'nın olmuştur (Myasnikovich, 2022: 29).

AEB beş üyeden oluşmasına rağmen birliğin karar alıcı ülkesi Rusya'dır (Shakhanova & Garlick, 2020: 34). Rusya'nın AEB içinde güçlü bir pozisyonda olmasının üç nedeni vardır. Birincisi, birliğe üye olan ülkelerin hepsinin eski Sovyet ülkeleri olmasıdır. İkincisi, birliğin sahip olduğu enerji kaynakları ve ulaşım hatları Rusya'nın kontrolü altındadır. Üçüncü neden ise Rusya'nın askerî ve ekonomik güç açısından birlik üyelerinin en güçlüsü olmasıdır. Rusya'nın bu pozitif üstünlüğünü, tarihsel açıdan zengin doğal kaynakların ve ticaret yollarının kontrol edilmesinin önemiyle açıklamak mümkündür. Gelişmiş sömürgeci Batı dünyası, sömürge ülkelerinin doğal kaynakları üzerinde hâkimiyet sağladığı gibi ticaret yollarını da kontrol altına alarak dünya hâkimiyetini elinde tutmuştur. Günümüzde Rusya, AEB politikası aracılığıyla birlik üyelerinin enerji kaynakları ve ticaret yollarının kontrolünü ele geçirerek Avrasya coğrafyasında hâkimiyet sağlamaya çalışmaktadır. Ancak temel sorun şudur ki, Rusya her ne kadar AEB içinde hâkimiyet sağlamış olsa da, ekonomik rekabet içinde olduğu ABD ve Batı ülkelerine karşı meydan okuyabilecek güçte bir ekonomiye sahip değildir. Zira 2017 sonrası enerji fiyatlarında yaşanan artışlar nedeniyle ülke ekonomisini kısmen kaldıracı olan Rusya, 2022'de Ukrayna'ya savaş açmasıyla tekrar ABD ve Batı ülkelerinin yaptırımlarına maruz kalmıştır. Rusya, askerî gücünü idame ettirebilecek güçte bir ülkedir. Nitekim Küresel Ateş Gücü'nün 2023 verilerine göre, askerî silah gücü olarak 2. sıradadır (Global Firepower, 2023). Ancak, ekonomisi askerî gücü kadar güçlü değildir. 2021 Dünya Bankası verilerine göre, Rusya 1.78 trilyon dolar GSMH ile küresel ekonomide 11. sırada yer alarak, ABD ve Batı ekonomisinin gerisinde yer almaktadır (World Bank, 2023).

Rusya, ekonomik küçülmeye bağlı olarak yaşanan enflasyonu düşürmek ve küresel ekonomik pozisyonunu güçlendirmek için AEB'ye göre daha geniş bir alan olan Avrasya pazarında ekonomik ilişkilerini güçlendirme arayışı içindedir. Bu bağlamda, Büyük Avrasya Ortaklığı (BAO) Rusya'nın ekonomik kalkınması için büyük önem taşımaktadır. BAO, Rusya'nın Batı yaptırımları karşısında ekonomisini kaldırmak için uyguladığı bir ekonomi modelidir. Rusya'nın BAO politikası, jeoekonomik ve jeopolitik açıdan AEB'nin daha büyük coğrafi bir alana yayılmış halidir. 2016 yılında St. Petersburg Uluslararası Ekonomik Forumu'nda Putin tarafından önerilen bu politika, Rusya'nın ABD ve Batı dünyasına karşı oynadığı en önemli jeopolitik ve jeo-ekonomik meydan okumadır (Entin & Entina, 2015). Nitekim ABD ve Batı tarafından Rus bankalarına ve şirketlerine uygulanan yaptırımlar ile enerji gelirlerinde yaşanan büyük düşüş, Moskova yönetiminin doğruya yönelmesine ve alternatif ekonomik ortaklıklar ve ittifaklar kurmasına neden olmuştur. Putin'in BAO politikasının amacı, Batı bağımlılığını azaltmak, Orta Asya'da Çin'e karşı denge oluşturmak ve Orta Asya vasıtasıyla Asya'ya açılmaktır. Putin'in BAO politikası, Lizbon'dan başlayıp Vladivostok'a kadar uzanmaktadır. Putin bu politikasını gerçekleştirebilmek için Batı karşısında ittifak kuracak bir rol model olarak öncelikle 2014'ten beri stratejik ortağı olan Çin ile yakınlaşmıştır (Lo, 2020: 306). Bu yakınlaşma, Asya'nın en büyük iki gücüne farklı çıkarlar sunmaktadır. Öncelikle KYG, Orta Asya merkezli olduğu kadar projenin en önemli ihracat pazarı Avrupa, Afrika ve Ortadoğu'dan oluşmaktadır. Dolayısıyla, Orta Asya'da Çin-Rusya çekişmesi olduğu zaman KYG'nin ekonomik gelişimi tehdit altında kalacaktır. Putin, BAO politikası bağlamında Çin ile yakınlaşma gerçekleştirirken, aynı zamanda Şanghay İşbirliği Örgütü ve Hindistan ile de iş birliği içindedir (Li, 2018).

Avrasya, dünyanın en büyük kara kütlesi olduğu gibi, Rusya da dünyanın en büyük yüzölçümüne sahip ülkesidir. Ülkenin sınırları Pasifik'ten Arktik Okyanusu'na ve Barents Denizi'ne kadar geniş bir kara parçası boyunca uzanmaktadır. Topraklarının üçte ikisi Avrasya'da, üçte biri Avrupa'da olan Rusya, jeopolitik konumu nedeniyle Pivot bölgenin tam merkezinde yer almaktadır. Jeopolitik konumu nedeniyle bir Avrasya ülkesi olan Rusya, jeo-ekonomik açıdan savunma sanayisi dışında teknolojisi gelişmiş bir ülke değildir. En önemli ihracat kalemleri enerji ve savunma sanayisinde üretilen askerî ekipmanlardır. Enerji tüketiminin ve silah ihracatının günümüzde en yoğun olduğu pazarlar, Rusya'nın BAO politikası bağlamında işbirliği içinde olduğu Asya pazarlarıdır. Rusya'nın siyasi ve ekonomik açıdan Asya ülkeleri, özellikle de Çin ile yakınlaşması, ABD ve Batı'nın yaptırımlarına karşı direnç göstermesi açısından oldukça önemlidir. Nitekim Ukrayna krizi nedeniyle Batı pazarını kaybeden Rusya, BAO politikası bağlamında Asya ülkeleri ile ticaretini artırarak ekonomisini çöküşe geçmekten kurtarmıştır. Zira Dünya Bankası'nın 2022 tahminine göre, Ukrayna Savaşı nedeniyle ekonomide %8.5 bir küçülme yaşayacak olan Rusya, ABD ve Batı'nın tüm ekonomik yaptırımlarına ve Dünya Bankası'nın 2022 tahminine rağmen ekonomik olarak yıllık bazda %4.5 küçülme gerçekleştirmiştir (Statista Research Department, 2023, World Bank, 2023).

Rusya'nın yaptırımlar karşısında ekonomisinin beklenen seviyede düşüşe geçmemesinin nedeni, Asya pazarında Çin ve Hindistan ile başta enerji olmak üzere savunma sanayi ürünlerinin ihracatının artmasıdır. Asya kıtası dünya ekonomisine yön veren bir bölge olmasına rağmen, enerji kaynakları bakımından zengin değildir. Genel olarak Asya'nın büyük güçleri olan Çin ve Hindistan enerjide dışa bağımlıdır. Bu ülkelerin enerji dışa bağımlılığı, enerji kaynakları açısından zengin olan Rusya'ya büyük bir avantaj sunmaktadır. Rusya'nın Asya'daki en büyük ticaret ortağı Çin'dir. 2022 Ukrayna Savaşı sonrası Rusya-Çin ticari ilişkileri en güçlü dönemini yaşamaya başlamıştır. 2022 Mart-Aralık dönemlerinde, Çin Rusya'dan 50.6 milyar dolar değerinde petrol ithal ederken, aynı dönemlerde 10 milyar dolar değerinde kömür, 9.6 milyar dolar değerinde de doğalgaz ithal etti ve toplamda 70.2 milyar dolarlık enerji ithal etmiştir (Bhan, 2023). Nitekim enerjide dışa bağımlı olan Hindistan da, 2022 Nisan-Ekim ayları arasında Rusya'dan 20 milyar dolar değerinde enerji ithal etmiştir (Chakravarty, 2022). Öte yandan ABD Kongre Araştırma Servisi Mayıs 2022 raporuna göre, Çin ve Hindistan milyarlarca dolar değerinde Rusya'dan silah satın almıştır.

Rusya, ABD'den sonra dünyada en fazla silah ihracatı yapan ülkedir ve 45 ülkeye silah ihracatı yapmaktadır. Rusya, dünya silah ticaretinin %20'sini kontrol etmektedir. Özellikle Asya, Ortadoğu ve Afrika gibi bölgeler, Rusya'nın en fazla silah ihraç ettiği yerlerdir (Sipri, 2021: 4). 2020 yılında Rusya, bu bölgelere toplamda 15 milyar dolar değerinde silah satışı gerçekleştirmiştir. Aynı yıl, sipariş aldığı silahların değeri ise 50 milyar dolardır. Rusya'nın en fazla silah ihracatı yaptığı ülke Hindistan'dır. 2011-2020 yılları arasında Rusya, Hindistan'a toplamda 22.9 milyar dolar değerinde SU-35 savaş uçağı ve S-400 savunma sistemi satmıştır (Bowen, 2021: 8). Hindistan savunma sanayisine göre daha gelişmiş bir savunma sanayisine sahip olan Çin, 2016 yılında Rusya'dan 8 milyar dolar değerinde SU-35 savaş uçağı ve S-400 satın almıştır (Connolly & Sendstad, 2017: 15). Sonuç olarak, Rusya, Ukrayna Savaşı nedeniyle ABD ve Batı pazarını kaybetmiş olsa da, AEB ve BAO politikası sayesinde Asya ülkeleri ile ilişkilerini geliştirerek hem ekonomik açıdan kalkınmış hem de Asya ülkeleri ile güçlü ilişkiler kurmayı başarmıştır.

Çin'in Avrasya Ekonomi Politikasında Orta Asya'nın Rolü

Çin, yönetsel olarak sosyalist bir ülke olmasına rağmen, ticaret ve ekonomik anlayışını kapitalist bir sistem üzerine kurmaktadır ve Orta Asya'yı KYG'nin ayrılmaz bir parçası olarak görmektedir. KYG, dünyanın en büyük ekonomik entegrasyon modelidir. Bir trilyon dolardan fazla bütçesiyle oluşturulan bu model, 140 ülkeyi kapsamaktadır (Rice, 2023: 255). Pekin yönetiminin dünyanın en büyük ikinci ekonomik gücü olmasına katkı sağlayan bu modelin ilk fikri, Çin Devlet Başkanı Xi Jinping'in 7 Eylül 2013'te Kazakistan/Nazarbayev Üniversitesi'nde yaptığı bir konuşma esnasında açıklanmıştır. Jinping, konuşmasında Çin ve Orta Asya ülkeleri arasında tarihi İpek Yolu Ekonomik Kuşağı'nın yeniden canlandırılması ve bölgesel iş birliğinin geliştirilmesi teklifinde bulunmuştur. 3 Ekim 2013'te Endonezya parlamentosunda yaptığı konuşmada ise, Çin ve Güneydoğu Asya ülkeleri arasında iş birliğinin geliştirilmesi için 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu oluşturulması teklifinde bulunmuştur. İpek Yolu Ekonomik Kuşağı ve 21. Yüzyıl Deniz İpek Yolu, bugünkü Kuşak ve Yol Girişimi'ni ifade etmektedir. KYG, diğer bölgesel entegrasyon modellerinin aksine daha büyük bir alana yayılmıştır. Girişim, dünya nüfusunun %70'ini, küresel ekonominin %55'ini ve enerji kaynaklarının %75'ini oluşturmaktadır (Imomnazar, 2018: 397).

Avrasya merkezli ve Çin'in liderliğinde kurulan dünyanın en büyük ekonomik entegrasyon modeli olan bu proje, Jinping'in en güçlü dış politika girişimidir. Nitekim ABD'nin Asya Pasifik yüzü ilan ettiği ve odağını Asya'ya çevirdiği bir dönemde, Çin, Asya-Pasifik bölgesiyle sınırlı kalmayıp yönünü Güneydoğu Asya, Orta Doğu, Afrika, Avrupa ve Orta Asya'ya çevirerek ABD hegemonyasına karşı jeopolitik bir meydan okuma ortaya koymaktadır (Erickson & Goldstein, 2006). Diğer bir deyişle, dünya ekonomisinin Atlantik'ten Asya Pasifik'e geçiş yaptığı bu yüzyılda Çin'in KYG'yi başlatması, ABD ve Batı hegemonyasına karşı oynanan en büyük jeopolitik ve jeo-ekonomik meydan okumadır. Bahsi geçen bu bölgeler arasında Orta Asya, Çin'in Avrasya ekseninin en önemli bileşenini oluşturmaktadır ve Çin dış politikasında giderek önem kazanmaktadır. Zira Avrupa, Asya ve Ortadoğu'nun aksine Orta Asya, ABD himayesindeki bölgesel bir düzenden veya ekonomik bir mekanizmadan bağımsızdır. Orta Asya, jeopolitik konumu itibarıyla KYG ve genel olarak Çin'in Avrasya mihveri içinde özel bir yere sahiptir. KYG'nin ana geçiş noktalarından birini oluşturan Orta Asya, Çin'in dış dünyaya açılmasında kapı görevi görmektedir. Orta Asya, bu yönüyle Çin'i doğrudan Avrupa ve Ortadoğu'ya

bağlamaktadır (Manish & Behera, 2024). Nitekim bu bağlantı, Çin'in doğrudan dış dünya ile bağlantı kurmasına olanak sağlarken aynı zamanda Çin ürünlerinin pazar payının artmasına olanak sağlamaktadır. Bu bağlamda Çin, KYG kapsamında pek çok ülke ile iş birliği yaparken, özellikle ekonomisi güçlü olmayan Orta Asya ülkelerinin alt ve üst yapılarının inşa edilmesini sağlayarak, Çin ürünlerinin zamanında ve güvenilir yollarla teslim edilmesini temin etmektedir. Altı kara ulaşım hattı ve iki deniz ulaşım hattından oluşan KYG'nin en önemli ulaşım hattı "Çin-Orta Asya-Batı Asya (Ortadoğu) Koridoru" dur (Azer et al., 2021). Bu hattı diğer ulaşım koridorlarından ayıran iki önemli özelliği vardır. İlki, bu koridorun bölgesel ve küresel güçlerin jeopolitik ve jeoekonomik çekişmelerinin yaşandığı merkez olan Orta Asya'da yer almasıdır. İkincisi ise, Çin ve Avrupa ülkeleri arasında yapılacak ticarete ulaşım süresinin kısaltılması sebebiyle deniz ticaret yollarına alternatif olacağı düşüncesidir. Orta Asya, güvenli ulaşım ağlarının geliştirilmesi ve seyahat sürelerinin azaltılması bakımından KYG'nin gelişimi için stratejik öneme sahip bir ulaşım bölgesi olarak ön plana çıkmaktadır. Bu bağlamda, Pekin yönetimi KYG'nin ana merkezi olarak Orta Asya'daki ulusal çıkarlarını koruma, ekonomik iş birliğini güçlendirme ve bölgesel istikrarı sağlama hedeflerini içeren çok yönlü dış politikasını yürütmektedir. Çin'in bu politikası, bölgedeki stratejik hedeflerini açıkça yansıtmaktadır. Nitekim, Pekin yönetimi, Orta Asya'ya yönelik dış politikasında bu hedeflere özel önem atfetmekte ve bölgedeki rolünü güçlendirmeyi amaçlamaktadır.

Bu politikalar, güvenilir enerji kaynaklarına erişim, altyapı projeleri yoluyla ekonomik entegrasyonun artırılması ve stratejik işbirliği ile birlikte bölgesel güvenliği pekiştirmeyi amaç edinmektedir. Bu açıdan Orta Asya, Çin için kritik öneme sahiptir ve bölgedeki her bir ülke, Çin için farklı anlamlar ifade etmektedir. Pekin yönetimi, Kırgızistan ve Tacikistan'ı iç güvenliğinin bir parçası olarak değerlendirirken; Özbekistan'ı ise Orta Asya'dan sağladığı enerji kaynaklarının ana geçiş noktası olarak görmektedir. Türkmenistan ve Kazakistan ise güvenilir enerji tedarik ettiği kilit oyuncular olarak değerlendirilmektedir (Serıkkalıyeva, 2019). Bu çıkarlar, Çin'in Orta Asya politikalarını şekillendiren temel faktörlerdir. Nitekim KYG'nin gelişimi, bölgedeki iç güvenliğin sağlanması ve enerji tedarik zincirinin güvenilirliği, Çin'in stratejik hedefleri arasında yer almaktadır. Bu nedenle Pekin yönetimi, Orta Asya ülkeleriyle güçlü ilişkiler kurarak bölgedeki ekonomik, enerji ve ulaşım projelerine odaklanmaktadır. Çin'in bu politikaları, Orta Asya'nın jeopolitik önemini ve Çin'in bölgesel liderlik rolünü vurgulamaktadır. Nitekim Çin, bu projelerin gerçekleştirilmesi için KYG politikası kapsamında Orta Asya'daki beş ülkede büyük yatırımlar yapmaktadır. 2023 yılında bölge genelinde doğrudan yatırımları 15 milyar dolara ulaşmıştır (Çelik, 2023). Bu denli büyük yatırımların yapılmasının ardında yatan ana motivasyon, Çin'in Orta Asya'daki çıkarlarını korumak ve bölgenin baskın gücü olabilmektir. Bu gücün kurulması, Pekin yönetiminin istikrarlı bir dış politika izlemesi sonucunda mümkün olmuştur.

Soğuk Savaş sonrası başlayan bu süreç, Çin'i Orta Asya'nın en büyük ticaret ortaklarından biri haline getirmiştir. Orta Asya özelinde Çin ile Rusya arasında yaşanan ekonomik rekabette dikkat çekici bir eşik ise 2008 küresel ekonomik krizi döneminde yaşanmıştır. Bu dönemde Çin, Orta Asya ülkeleriyle yaptığı ticaret hacmini önemli ölçüde artırarak, ilk kez Rusya'ya çok yaklaşmış ve bölgedeki ekonomik etkisini güçlendirmiştir. 2008 sonrası Rusya, Orta Asya ülkeleriyle 27 milyar dolarlık bir ticaret hacmine ulaşırken; Çin, 25 milyar dolarlık hacimle Rusya'ya oldukça yakın bir seviyeye gelmiştir. (Peyrouse, 2010, s. 10). Bu dönemin ardından Çin, Orta Asya ülkeleriyle ticari ilişkilerini hızla geliştirirken, Rusya bu alanda Çin'in oldukça gerisinde kalmıştır. 2023 yılı itibarıyla Çin'in Orta Asya ülkeleriyle toplam ticaret hacmi 89.4 milyar dolara ulaşırken, aynı yıl Rusya'nın Orta Asya ülkeleriyle ticaret hacmi yaklaşık olarak 44 milyar dolar seviyesinde kalmıştır (Piedra, 2024; Gusseinov ve Allayarov, 2025).

Çizelge 1. Çin - Orta Asya Ticareti

Table 1. China-Central Asia Trade

Kaynak: China-Central Asia Relations Enter New Phase Amid Xi's Visit, <https://astanatimes.com/2025/06/china-central-asia-relations-enter-new-phase-amid-xis-visit/>

Çin'in bölgedeki ekonomik etkisini artırması, hem ticari işbirliklerini derinleştirme stratejisini hem de KYG çerçevesindeki geniş kapsamlı hedeflerini yansıtmaktadır. Nitekim yukarıdaki şekilde görüleceği üzere, Çin 2024 yılı itibarıyla Orta Asya ülkelerinin en büyük ticaret ortağı konumunu sağlamıştır. Toplam ticaret hacmi 2024'te 95 milyar dolara ulaşarak bir önceki yıla göre 5,6 milyar dolarlık önemli bir artış kaydetmiştir. Bu gelişme, Çin ile Orta Asya ülkeleri arasındaki ekonomik ilişkilerin hızla derinleştiğinin ve bölgedeki stratejik işbirliğinin güçlendiğinin açık bir göstergesidir.

Bölge, Çin için yalnızca ekonomik açıdan değil, aynı zamanda enerji kaynakları bakımından da stratejik bir öneme sahiptir. Orta Asya, zengin enerji rezervleriyle Çin'in enerji güvenliğini sağlama hedefleri doğrultusunda kritik bir rol oynamaktadır (Lidl, 2022). Çin, bölgedeki fosil yakıt kaynaklarının yanı sıra bölgeden tedarik ettiği petrol ve doğalgazı doğrudan Çin ana karasına ulaştırmak için bölgedeki enerji altyapısını çeşitlendirmeyi ve bu alanda lider bir konuma yükselmeyi hedeflemektedir. Bu doğrultuda, Pekin yönetimi, hem enerji projelerine yaptığı yatırımlarla hem de enerji işbirliği mekanizmalarıyla bölgedeki etkinliğini artırmaya çalışmaktadır. Bu bağlamda Çin, Orta Asya'yı, enerji güvenliği politikasının ayrılmaz bir parçası olarak değerlendirmektedir. Orta Asya'dan enerji tedarik etme isteği, Çin'in artan enerji ihtiyacını karşılamak ve güvenilir enerji kaynaklarına erişim sağlamak amacıyla güçlü bir motivasyon kaynağıdır. Çin'in bu stratejisi, yalnızca enerji güvenliğini sağlamayı değil, aynı zamanda Orta Asya'daki ekonomik ve jeopolitik etkinliğini artırmayı da amaçlamaktadır.

Bilindiği üzere, Çin, Ortadoğu ve Afrika'nın zengin enerji kaynaklarına ve deniz nakil hatlarına yüksek derecede bağımlı bir ülkedir. Enerji tedarik ettiği ülkelerde veya deniz nakil hatlarında yaşanabilecek bir tehdit Çin'in enerji güvenliğini tehdit etmektedir. Bu tehdit unsurları nedeniyle yakın komşusu olan Orta Asya ülkeleri ile büyük çaplı enerji işbirlikleri yapmaktadır. Bu kapsamda Çin'in Orta Asya'daki en büyük projelerinden biri, Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı'dır. Zengin doğal gaz rezervlerine sahip olan üç ülke Kazakistan, Türkmenistan ve Özbekistan ile işbirliği yapan Çin, bu ülkeleri birbirine bağlayan ve nihayetinde Çin'in Sincan Uygur Özerk Bölgesi'ne ulaşan üç ana doğalgaz boru hattı inşa etmiştir. A, B ve C hatlarından oluşan bu boru hatlarının toplam kapasitesi yıllık 55 milyar metreküp doğal gazı taşımaya uygundur (Hu, 2014). Ana yüklenici firma olan Çin Ulusal Petrol Şirketi (CNPC), 14 milyar dolar doğrudan yatırım yaparak projeyi tamamlamıştır. Projenin tamamlanmasıyla Pekin yönetimi, 2009-2022 yılları arasında, bu üç hat vasıtasıyla bölgeden toplamda 390 milyar dolar değerinde doğal gaz ithalatı gerçekleştirmiştir (Aminjonov & Dovgalyuk, 2021). Çin, enerji tedarik güvenliğini daha da artırmak amacıyla son olarak 6.7 milyar dolar maliyetiyle D hattının inşasına başlamış ve bu projeyi enerji altyapısındaki stratejik adımlarının bir parçası olarak konumlandırmıştır. Bu hattın devreye girmesiyle birlikte, Orta Asya-Çin doğalgaz boru hattının toplam kapasitesi 85 milyar metreküpe ulaşmaktadır (Aminjonov & Dovgalyuk, 2021). Bu durum, iki açıdan oldukça önemlidir: Birincisi, Çin'in enerji güvenliği stratejisini güçlendirmekte ve artan enerji talebini karşılamada kritik bir rol oynamaktadır. İkincisi ise, Orta Asya ülkelerinin doğal gaz ihracatını artırarak bölgesel ekonomik iş birliğini ve entegrasyonu desteklemektedir. Çin'in bölgede büyük miktarlarda doğrudan yatırım yapması, Çin'in bölgedeki kalıcılığının önemli bir göstergesidir. Bu yatırımlar sayesinde Çin, 30 yıl boyunca güvenli yollar aracılığıyla kendi inşa ettiği boru hatlarıyla doğal gaz tedarik edebilecektir.

Sonuç olarak Çin'in Avrasya politikası kapsamında Orta Asya'daki politikası, karşılıklı çıkarları esas alarak bir kazan-kazan politikasını benimsemektedir. Bu çerçevede, Çin, Orta Asya ülkeleri ile güven tesis etmek ve uzun vadeli ticari ilişkiler kurmak için hibe programlarına da başvurmuştur. Çin'in bu uzlaşmacı yaklaşımı, Orta Asya ülkeleri arasında güven kazanmasına ve bölgede daha etkili bir konuma gelmesine yardımcı olmuştur. Öte yandan, Çin, yeni bağımsızlık kazanan Orta Asya ülkelerini hemen tanımış ve bölgedeki siyasi yapının değiştirilmesine yönelik bir politika izlememiştir. Bu durum, Çin'in bölgedeki politikalarının istikrarlı ve uzlaşmacı olduğunu göstermektedir. Rusya ise Soğuk Savaş döneminden farklı olarak, enerji kaynaklarını kontrol etmeye ve Sovyet döneminde inşa edilen boru hatları aracılığıyla ihraç etmeye odaklanmıştır. Rusya'nın baskılayıcı politikası, Orta Asya ülkelerini Çin'e yaklaştırmıştır. Bu ülkeler, enerji kaynaklarını çeşitlendirmek, yeni pazarlar bulmak ve Rus boru hatlarına alternatif arayışları doğrultusunda Çin ile daha yakın ilişkiler kurmayı tercih etmişlerdir. Çin'in Orta Asya'daki enerji işbirliği, Rusya'nın bölgedeki enerji hâkimiyetini zayıflatmış ve Çin'in bu alandaki etkisini artırmıştır.

Orta Asya'da Çin-Rusya Etkileşimi: Ekonomik İttifaklar ve Yumuşak Güç Politikaları

AEB ve KYG entegrasyon modellerinin karşılaştırmalı analizini yapabilmek için öncelikle Rusya ve Çin'in işbirliği yaptığı Orta Asya ülkeleri ile olan politikalarına odaklanmak gerekmektedir. Orta Asya, pek çok doğal kaynağa ev sahipliği yapmanın yanı sıra büyük miktarda enerji kaynağına da sahiptir. Aynı zamanda, Çin'in KYG'nin Avrupa'ya ulaşmasında stratejik bir öneme sahip olan Orta Asya ülkeleri, bu açıdan büyük bir rol oynamaktadır. Ancak, şunu belirtmek gerekir ki, Orta Asya Cumhuriyetleri bağımsız devletler olsalar da, Rusya, Sovyetler Birliği döneminde olduğu gibi bu ülkeleri hâlâ kendi uydusu olarak görmektedir. Bu politikayı sürdüren Rusya, Orta Asya cumhuriyetlerinin güçlü Rusya karşısında denge kurabilmek için Çin ile yakın ilişkiler geliştirmelerine neden olmaktadır. Çin, Rusya'nın aksine, Orta Asya ülkelerinin bağımsızlıklarını desteklemekte ve baskı altına almaya çalışmamaktadır (Kluczevska & Silvan, 2024). Bunun yerine, Çin, Orta Asya Cumhuriyetlerine krediler ve hibeler aracılığıyla finansal destek sunarak bu ülkelerle güçlü ekonomik ilişkiler kurmaktadır. Bu durum, Orta Asya ülkelerinin Çin'e yönelmesine, Rusya'nın ise bölgede güç kaybetmesine neden olmuştur.

Çin, Orta Asya ülkeleriyle güçlü ekonomik ilişkiler kurarken, Rusya'nın bölgedeki zayıf ilişkileri, her iki ülkenin bölgedeki doğrudan yatırımlarıyla doğrudan bağlantılıdır.

Çizelge 2. Çin ve Rusya'nın Orta Asya'daki Doğrudan Yatırımları (2023'e Kadar)

Table 2. China and Russia's Foreign Direct Investment in Central Asia (as of 2023)

Category	China	Russia
Cumulative FDI (by 2023)	63.9 billion USD	23.9 billion USD
Annual FDI (2022)	15 billion USD	3.6 billion USD
Main Investment Sectors	Energy, transportation, industrial/manufacturing projects	Energy, infrastructure, telecommunications
Source Institutions	Ministry of Commerce of China; National Development and Reform Commission (2023)	Eurasian Development Bank (2023)

Kaynak: China's Activity in Central Asia in Light of Russian Interests, <https://eng.globalaffairs.ru/articles/china-central-asia-zuenko/>

Nitekim yukarıdaki tabloya göre; Pekin yönetimi, 2023 yılına kadar Orta Asya'ya 63,9 milyar dolar tutarında doğrudan yatırım yaparak bölgedeki en büyük dış yatırımcı konumuna gelmiştir. Sadece 2022 yılında yapılan 15 milyar dolarlık yatırım, Çin'in bölgeye yönelik ekonomik ilgisinin ne denli güçlü ve stratejik olduğunu göstermektedir. Bu yatırımların büyük bir kısmı enerji, ulaştırma ve üretim altyapısı gibi ekonomik kalkınmanın temelini oluşturan sektörlerle yöneliktir. Bu da Çin'in Orta Asya'da uzun vadeli ekonomik ve lojistik etki kurma hedefiyle hareket ettiğini ortaya koymaktadır. Öte yandan Moskova yönetimi, aynı dönemde 23,9 milyar dolarlık kümülatif yatırım ile Çin'in oldukça gerisinde kalmıştır. 2022 yılı özelinde ise sadece 3,6 milyar dolarlık yatırım gerçekleştirmiştir. Her iki ülkenin yatırım odakları, Orta Asya'nın ekonomik potansiyeliyle doğrudan ilişkilidir; ancak Çin'in finansal gücü, kurumsal kapasitesi ve KYG gibi küresel ölçekli projelerle bu yatırımlar çok daha sistematik ve kapsayıcı bir çerçevede yürütülmektedir. Bu bağlamda Çin, yalnızca ekonomik değil, aynı zamanda jeostratejik bir nüfuz alanı kurma sürecindedir. Çin'in Orta Asya'daki yatırımları hem miktar hem de alan çeşitliliği açısından Rusya'nın açık ara önündedir. Bu durum, bölgedeki güç dengelerinin Çin lehine kaymakta olduğunu göstermektedir.

Bu büyük yatırımların iki ana amacı vardır. İlk olarak, Çin'in Orta Asya'nın zengin enerji kaynaklarına doğrudan erişim sağlama isteği yer almaktadır. Bu çerçevede, Çin, Orta Asya-Çin Doğalgaz Boru Hattı gibi projelerle enerji tedarikini hedeflemiştir. İkinci amaç ise, Çin'in ürünlerini Orta Asya üzerinden dünya pazarlarına ihraç etme arzusudur. Çin, bu hedefini gerçekleştirebilmek için KYG kapsamında bölgenin altyapısını geliştirmek ve yenilemek için önemli yatırımlar yapmaktadır. Çin'in Orta Asya ülkelerini KYG'ye dahil etmesi, Rusya'ya karşı önemli bir avantaj sağlamıştır. Rusya, buna karşılık 2014 yılında Kazakistan ve Kırgızistan'ın üye olduğu AEB kurarak bölge ülkeleriyle daha güçlü ekonomik ilişkiler kurmayı ve Çin ile rekabet etmeyi amaçlamıştır. Ancak, Rusya'nın sınırlı ekonomik gücü, Orta Asya'da yeterli yatırımlar yapamamasına yol açmış, bu durum Çin'in, dünyanın en büyük ikinci ekonomisi olarak, bölgedeki ekonomik rekabette önemli bir üstünlük elde etmesine neden olmuştur. Çin, Orta Asya ülkelerini desteklemek amacıyla Çin Kalkınma ve İthalat Bankası aracılığıyla ciddi kredi imkanları sunmuştur. 2000-2017 yılları arasında Orta Asya'ya toplamda 54,7 milyar dolar tutarında finansal kredi sağlanmıştır (Paszak, 2020). Bu finansal kredi desteği, Orta Asya ülkelerinin Rusya'dan ziyade Çin ile daha yakın ilişkiler kurmasına zemin hazırlamıştır. Ancak, Çin'in Orta Asya ülkelerine verdiği büyük kredilere rağmen, Rusya'nın Orta Asya'daki etkinliğinin tamamen sona erdiği söylenemez.

Çin, Orta Asya'yı desteklemek için gerekli ekonomik güce sahipken, KYG başarılı olabilmesi için Kazakistan ve Rusya'nın jeopolitik konumlarına ihtiyaç duymaktadır. Çünkü Çin'in modernize ettiği demiryolu ağlarının Avrupa'ya ulaşabilmesi için AEB'yi oluşturan ülkelerden geçmesi zorunludur. Bu nedenle, AEB ile KYG ekonomik entegrasyonlarının uyumlu bir şekilde işlemesi için Moskova ve Pekin yönetimlerinin işbirliği yapması gerekmektedir. Bu amaçla, 2018 yılında Moskova ve Pekin yönetimleri, Ticaret ve Ekonomik İşbirliği Antlaşması'nı imzalayarak, AEB ile KYG'nin uyum içinde çalışmasına olanak sağlamışlardır.

Çin, Orta Asya ülkelerini borçlandırma stratejisi çerçevesinde kendine bağımlı hale getirmiştir. Bu strateji, Çin'in yumuşak güç politikaları aracılığıyla Rusya'yı güçsüz kılmakta ve Rusya'nın bölgedeki hâkimiyetini zayıflatmaktadır. Rusya'nın AEB içinde güç kaybetmesi, Moskova yönetimini Çin ile kıyasıya bir ekonomik rekabet içine sokmaktadır. Bu rekabet sonucunda, güç kaybı yaşayan Putin liderliğindeki Moskova yönetimi, 2015 yılında Büyük Avrasya Stratejik Ortaklık fikrini Çin'e teklif etmiştir (Rolland, 2019). Bu ortaklık, Orta Asya özelinde Moskova ve Pekin yönetimlerine ayrıcalıklı bir konum sunmuştur. Her ne kadar Çin, Orta Asya ülkeleriyle ticari ilişkilerinde yumuşak güç politikası izlese de, Rusya'nın bölgedeki hâkim gücü dört açıdan Çin'in KYG'sini tehdit etmektedir. İlk olarak, Orta Asya cumhuriyetlerinin mevcut altyapıları büyük ölçüde Rusya kontrolü altındadır. İkinci olarak, Rusya, demografik açıdan Orta Asya ülkelerinde büyük bir nüfusa sahiptir. Üçüncüsü, Orta Asya cumhuriyetlerinin çoğu Rusça bilmektedir. Son olarak, KYG Avrupa

bağlantısının, AEB üye ülkelerinin topraklardan geçmesi, Çin'in bu mega projesini tehdit eden bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Rusya ve Çin'in ilişkilerinin güçlü olmasının bir diğer nedeni ise, Batı ve ABD'nin Orta Asya cumhuriyetleriyle olan çıkarlarının çatışma içinde olmasıdır. Eğer Rusya ve Çin, bölge üzerinde işbirliği yapmak yerine bir çatışma içinde olurlarsa, bu durum, Orta Asya ülkelerinin ABD ve Batı ülkeleriyle işbirliği yapma olasılığını artıracaktır. Zira bölgedeki enerji kaynakları yalnızca Çin ve Rusya'nın ilgisini çekmemektedir. Son 20 yıl içinde yaşanan enerji çatışmaları ve Orta Asya cumhuriyetlerinin enerji kaynaklarını çıkarma sürecine girmesi, Batı ve ABD'nin bölgedeki enerji kaynaklarına olan ilgisini artırmıştır. Orta Asya'nın enerji kaynakları, Batı ve ABD tarafından güvenilir bir enerji kaynağı olarak görülmektedir. Dolayısıyla, Rusya ve Çin arasında bir anlaşmazlık durumunda, Orta Asya ülkeleri enerji kaynaklarını ihraç etme noktasında ABD ve Batı ülkeleriyle işbirliği yapma eğiliminde olacaktır.

Sonuç

Bölgeselcilik, devletlerin nüfuz alanlarını oluşturma ve genişletme stratejilerinde temel bir araç olarak ön plana çıkmaktadır. Ancak bu kavram, uygulayıcı aktörlerin siyasi tutumları ve karar alma süreçlerine bağlı olarak farklı biçimlerde şekillenmektedir. Klasik bölgeselcilikten ayrılan ve günümüzün çok aktörlü uluslararası sisteminde giderek önem kazanan yeni bölgeselcilik anlayışı, özellikle Avrasya coğrafyasında Çin liderliğindeki KYG ile Rusya öncülüğündeki AEB örneklerinde somutlaşmaktadır. Bu iki entegrasyon girişimi, farklı siyasi ve ekonomik dinamiklerle şekillenmekte ve bölgesel güç dengeleri ile küresel sistem üzerinde belirleyici bir rol oynamaktadır. Çin, ekonomik kapasitesi ve küresel ticaretteki yükselişi sayesinde KYG aracılığıyla küresel ölçekte genişleyen bir ekonomi politikası yürütürken, Rusya ise daha sınırlı bir coğrafyada, Sovyet sonrası alanda AEB'yi bir entegrasyon modeli olarak yapılandırmaktadır. Bu kapsamda, KYG Orta Asya ülkelerine sunduğu altyapı projeleri ve finansman imkânlarıyla bölge için cazip bir seçenek haline gelmiştir. Çin, bu araçlar üzerinden ekonomik bağımlılık ilişkileri kurarak yumuşak güce dayalı stratejisiyle bölgedeki etkisini artırmaktadır. Buna karşılık, Rusya öncülüğündeki AEB, üye ülkeler arasındaki çıkar farklılıkları ve düşük entegrasyon düzeyi nedeniyle sınırlı bir etki yaratmakta ve KYG karşısında daha zayıf bir görünüm sergilemektedir.

Orta Asya, hem Çin hem de Rusya için ekonomik çeşitlendirme ve bölgesel iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi açısından stratejik öneme sahiptir. Bu bağlamda bölge ülkeleri, çok yönlü dış politika stratejileri izleyerek hem ekonomik fırsatlardan yararlanmayı hem de siyasi bağımsızlıklarını korumayı amaçlamaktadır. Ancak Çin'in altyapı yatırımları ve ekonomik destekleri kalkınmaya önemli katkılar sağlarken, artan bağımlılık düzeyi siyasi özerkliği zayıflatma riski taşımaktadır. Aynı zamanda Rusya'nın güvenlik alanındaki varlığı, bölge ülkelerinde tehdit algısı oluşturmakta ve bu durum Çin'e yönelimi artırmaktadır. Bu nedenle Orta Asya ülkeleri, dış etkilere karşı daha dirençli olabilmek için ekonomik çeşitlendirme ve bölgesel iş birliği mekanizmalarını güçlendirmeye ihtiyaç duymaktadır. Ancak yeni bölgeselcilik paradigması çerçevesinde, Çin, KYG kapsamında küresel ticaret ağını ve altyapı bağlantılarını genişleterek bölgedeki etkisini artırmaktadır. Çin'in yoğun yatırım ve finansman desteği, ekonomik bağımlılıkları derinleştirerek onu bölgenin en önemli ticaret ortağı konumuna getirmiştir. Çin'in ekonomik etkisini artırarak bölgede hegemon bir konuma gelmesi ve Rusya'nın etkinliğinin kademeli olarak azalmasına neden olmaktadır. Ancak bu süreçte rekabetin sertleşmesi, KYG ve AEB'nin kalkınma süreçlerini olumsuz yönde etkileyebilir. Bu sebeple, KYG ve AEB'nin uyumlu şekilde ilerleyebilmesi için bölgesel diplomasinin güçlendirilmesi gerekmektedir. Özellikle güvenlik alanında Rusya ile denge gözetilirken, ekonomik entegrasyonun Çin ile stratejik bir perspektifte yürütülmesi önemlidir. Ayrıca bölge ülkelerinin etkinliği artırılarak ortak kalkınma ve güvenlik politikalarının geliştirilmesi, bölgesel istikrar açısından kritik bir gerekliliktir. KYG ve AEB kapsamında hazırlanan bu çalışmada, Avrasya'nın ekonomi politisinin Çin ve Rusya arasında şekillenen çok boyutlu bir rekabet ve iş birliği sürecine dayandığı görülmektedir. Bu iki büyük güç, farklı stratejik hedefler ve araçlarla bölgedeki nüfuzlarını artırmaya çalışmakta; Çin ekonomik yatırımları ve altyapı projeleriyle bölgesel ekonomik entegrasyonu derinleştirirken, Rusya ise güvenlik ve siyasi alanlardaki varlığıyla bölgesel dengelerin korunmasında etkili olmaya devam etmektedir. Orta Asya ülkeleri ise, bu karmaşık güç dengesinde, siyasi bağımsızlıklarını koruyabilmek ve ekonomik fırsatları en iyi şekilde değerlendirebilmek için akılcı ve çok yönlü dış politika stratejileri geliştirmek zorundadır. Bu bağlamda, ekonomik çeşitliliğin artırılması ve bölgesel iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi, hem dış bağımlılığı azaltmak hem de sürdürülebilir kalkınmayı sağlamak açısından kritik öneme sahiptir. Ancak, bölgedeki güç mücadelelerinin yoğunlaşması, artan dış müdahaleler ve siyasi istikrarsızlık risklerinin yükselmesi, Orta Asya'nın kalkınma süreçlerini ve güvenlik ortamını ciddi şekilde tehdit etmektedir. Dolayısıyla, bu karmaşık dinamikler içinde bölge ülkelerinin, esnek ve stratejik politika tercihleriyle hem Çin ve Rusya arasındaki dengeyi gözetmeleri hem de bölgesel bütünleşme süreçlerini desteklemeleri gerekmektedir. Avrasya'nın geleceği, sadece Çin ve Rusya arasındaki güç mücadelesinin seyrine bağlı kalmayacak; aynı zamanda Orta Asya ülkelerinin kendi çıkarlarını koruma becerileri ve bölgesel iş birliği kapasitesini artırma kararlılıklarına da bağlı olacaktır. Bu nedenle, Avrasya bölgesinin istikrarı ve kalkınması için, bölgesel ve küresel aktörlerin etkileri dikkate alınarak kapsamlı, esnek ve uzun vadeli stratejik vizyonların geliştirilmesi büyük önem taşımaktadır.

Orta Asya ülkeleri açısından Çin-Rusya rekabeti bağlamında izlenebilecek stratejiler; dış politika, ekonomi ve bölgesel iş birliği alanlarında çok yönlü ve dengeli bir yaklaşımı zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, Çin ve Rusya'ya olan aşırı bağımlılığın azaltılması amacıyla çok kutuplu bir dış politika benimsenmeli; Türkiye, Avrupa Birliği, Japonya, Hindistan ve Körfez ülkeleri gibi alternatif aktörlerle ilişkiler çeşitlendirilmelidir. Ekonomik alanda ise doğal kaynaklara dayalı yapının ötesine geçilerek, sanayi, tarım, lojistik ve dijital ekonomi gibi sektörler yatırım yapılmalı, böylece ekonomik çeşitlilik

sağlanmalıdır. KGY gibi büyük ölçekli projelere katılım sürecinde mali sürdürülebilirlik ön planda tutulmalı ve olası borçlanma riskleri dikkatle yönetilmelidir. Aynı zamanda, bölgesel iş birliği mekanizmalarının güçlendirilmesi; ortak güvenlik, ticaret ve kalkınma hedeflerinin gerçekleştirilmesi açısından stratejik bir değer taşımaktadır. Eğitim, medya ve kamu diplomasisi alanlarında toplumsal kapasitenin artırılması da dış etkilerin dengelenmesine katkı sağlayacaktır. Sonuç olarak, Çin-Rusya rekabeti, Orta Asya ülkeleri açısından sıfır toplamı bir tehdit değil; dikkatli ve dengeli bir yaklaşımla yönetilebilecek stratejik bir fırsat alanı olarak değerlendirilmelidir. Bu doğrultuda, esnek, çok taraflı ve uzun vadeli politika tercihleri geliştiren Orta Asya devletleri, hem bölgesel dengeyi koruyabilir hem de kendi kalkınma hedeflerini dış baskılardan bağımsız şekilde şekillendirebilir.

Extended Abstract

Today's international system is undergoing profound geopolitical and geo-economic change. In this era of accelerated transition from a unipolar to a multipolar world order, regional and global actors are redefining their power projection strategies and creating new spheres of influence through regional co-operation mechanisms and integration models. In this context, the weakening of the global hegemony of the United States, the resurgence of Russian influence in its neighboring countries, and the rise of China as an emerging power are creating new challenges and ruptures in international politics. At the center of these developments is the Eurasian region, which has historically and strategically been the focal point of rivalries between the great powers.

As the world's largest landmass, Eurasia is home to approximately 70% of the global population, abundant energy resources, and a geostrategically critical position. These features have made the region a prime focus of both Western and regional powers. Today, Eurasia is not only a focal point of geopolitical conflict but also a region where significant geoeconomic integration initiatives are actively being pursued. In this context, the Eurasian Economic Union (EEU), led by Russia, and the Belt and Road Initiative (BRI), developed by China, are the two most ambitious integration projects being executed in Eurasia.

The EEU represents an institutionalization of Russia's ambition to reestablish dominance in the post-Soviet space, while the BRI positions Eurasia at the center of China's global trade and infrastructure network. Both initiatives seek not only economic development but also the strategic expansion of influence. Accordingly, these integration models should be analyzed within the framework of the theoretical paradigm of new regionalism, which has gained prominence in recent international relations scholarship.

Regionalism refers to cooperation and integration processes among geographically proximate states. Classical regionalism, which prevailed between the 1950s and 1980s, emphasized formal intergovernmental agreements and economic partnerships. In contrast, new regionalism, which emerged in the post-Cold War period, encompasses multilayered, multi-actor, and strategically oriented integration processes. Unlike its predecessor, new regionalism is shaped not only by geographic proximity but also by shared strategic interests, mutual economic interdependence, and efforts to adapt to global system disruptions.

In this context, although the EEU exhibits elements of classical regionalism, it has evolved to incorporate institutional and strategic features typical of new regionalism. The EEU, composed of Belarus, Kazakhstan, Armenia, and Kyrgyzstan, aims to establish an integrated economic space. However, it also serves as a tool for Russia to reaffirm its central role in the post-Soviet geography. The West frequently interprets the EEU as a mechanism for Russia to establish a geopolitical bloc in Eurasia.

On the other hand, the BRI is a more expansive, infrastructure-focused, and project-based initiative aimed at consolidating China's global economic influence. Through the BRI, the Chinese government promotes economic cooperation under a "win-win" narrative, offering large-scale investments and financial support to Central Asian countries. In this sense, the BRI stands as a prototypical example of the complex and multidimensional nature of new regionalism. Central Asia holds strategic significance for both Russia and China. As emphasized in the geopolitical theories of Mackinder and Brzezinski, dominance over Eurasia hinges on control over Central Asia. Consequently, the region has been at the heart of competition among the United States, Russia, and China. After the dissolution of the Soviet Union, Central Asian states cultivated relationships with both the United States and China. However, China's economic strategies and investments have increasingly undermined Russia's traditional influence in the region.

While the EEU attempts to consolidate economic integration in the region to restore Russia's sphere of influence, the BRI's infrastructure investments, trade partnerships, and energy cooperation initiatives have significantly altered regional power dynamics. China approaches Central Asian countries with differentiated strategies: Kyrgyzstan and Tajikistan are viewed as essential for its internal security, Uzbekistan is considered a crucial energy transit hub, while Turkmenistan and Kazakhstan are seen as reliable energy suppliers. Through these engagements, China has become one of the most significant trade partners in the region. Through the BRI, China creates an economic magnetism by means of infrastructure projects and financial incentives, establishing an influence mechanism based on soft power. Conversely, Russia applies a more traditional, security-oriented approach, leveraging historical, cultural, and political ties in the region. The limited institutional capacity of the EEU, along with the divergent interests of its member states and the weak level of integration, has significantly constrained its overall effectiveness. Central Asian countries aim to strike a balance between these two major powers in order to preserve their political independence while maximizing

economic benefits. However, growing economic dependency on China may, in the long run, jeopardize their political autonomy. Similarly, Russia's enduring security presence in the region often raises concerns among some states, thus pushing them closer to China.

Given this context, it is vital for Central Asian countries to build resilience against external pressures by developing strategies for economic diversification and enhancing regional cooperation mechanisms. To ensure that the EEU and BRI function in a complementary way instead of in competition, it is essential to enhance regional diplomacy. A balanced approach is required one that maintains security cooperation with Russia while fostering strategic economic development partnerships with China.

In conclusion, this analysis demonstrates that the political economy of Eurasia is shaped by a complex and dynamic interplay of competition and cooperation between China and Russia. Both powers pursue influence in the region through different strategic objectives and tools. While China deepens regional integration through economic investments and infrastructure development, Russia sustains its influence through security and political channels. In this intricate power landscape, Central Asian states must devise smart and multidimensional foreign policy strategies to preserve their sovereignty and capitalize on economic opportunities. Accordingly, enhancing economic diversification and strengthening regional cooperation frameworks are critical to reducing external dependency and ensuring sustainable development. Intensifying power rivalries, rising external interventions, and escalating political instability pose significant threats to the development and security landscape in Central Asia. Therefore, it is essential for regional states to pursue flexible and strategic policy choices that both maintain a balance between China and Russia and support regional integration processes. The future of Eurasia will not be determined solely by the outcome of Sino-Russian competition but also by the capacity of Central Asian countries to protect their interests and enhance regional cooperation. Hence, the development of comprehensive, adaptive, and long-term strategic visions mindful of regional and global actors is imperative for the stability and prosperity of the Eurasian region. In this context, a multipolar foreign policy should be adopted to reduce overdependence on China and Russia, and relations with alternative actors such as Turkey, the European Union, Japan, India and the Gulf countries should be diversified. In the economic sphere, the country should move beyond its reliance on natural resources and invest in sectors such as industry, agriculture, logistics and the digital economy, thus ensuring economic diversification. Financial sustainability should be prioritized in the process of participating in large-scale projects such as the KGY and potential borrowing risks should be carefully managed. At the same time, strengthening regional cooperation mechanisms is of strategic value for realizing common security, trade and development goals. Enhancing societal capacity in education, media and public diplomacy will also contribute to stabilizing external influences. In conclusion, China-Russia rivalry should not be considered as a zero-sum threat for Central Asian countries, but as a strategic opportunity that can be managed with a careful and balanced approach. Accordingly, Central Asian states that develop flexible, multilateral and long-term policy preferences can both maintain regional balance and shape their own development goals independently of external pressures.

Katkı Oranları ve Çıkar Çatışması / Contribution Rates and Conflicts of Interest

Etik Beyan	Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.	Ethical Statement	It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited
Yazar Katkıları	Çalışmanın Tasarlanması: SH (%100) Veri Toplanması: SH (%100) Veri Analizi: SH (%100) Makalenin Yazımı: SH (%100) Makale Gönderimi ve Revizyonu: SH (%100)	Author Contributions	Research Design: EKK (%100) Data Collection: EKK (%100) Data Analysis: EKK (%100) Writing the Article: EKK (%100) Article Submission and Revision: EKK (%100)
Etik Bildirim	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr	Complaints	iibfdergi@cumhuriyet.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.	Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Finansman	Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.	Grant Support	The author(s) acknowledge that they received no external funding in support of this research.

Telif Hakkı & Lisans	Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.	Copyright & License	Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0
---------------------------------	---	--------------------------------	---

Kaynakça

- Adomeit, Hannes (2015), "German-Russian Relations: Change of Paradigm versus 'Business as Usual'", French Institute of International Relations, IFRI Policy Papers, pp.1-34.
- Aminjonov, F., & Dovgalyuk, O. (2021). *Central Asia–China gas pipeline (Line A, Line B, and Line C)*. The People's Map of Global China.
- Aminjonov, F., & Dovgalyuk, O. (2021). *Central Asia–China gas pipeline (Line D)*. The People's Map of Global China.
- Azer, Ö. A., Ulker, Y., & Min, W. (2021). The Strategic Importance of the "Belt and Road Initiative" Connectivity with the "Middle Corridor" Program in Turkey. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 10(2), pp. 543-566. <https://doi.org/10.28956/gbd.1028717>
- Bhan, Aditya, (2023). The Ukraine war, sanctions, and the resilient Russian economy, Observer Research Foundation. <https://www.orfonline.org/expert-speak/the-ukraine-war-sanctions-and-the-resilient-russian-economy/>
- Bowen, Andrew S. (2021), Russian Arms Sales and Defense Industry, Congressional Research Service Report R46937, pp.1-38.
- Brzezinski, Zbigniew, (1997). The Grand Chessboard: American Primacy and Its Geostrategic Imperatives, New York: Basic Books.
- Chakravarty, Praveen, (2022). Who in India is profiting from Russian oil? Not the common people but private companies, <https://theprint.in/opinion/who-in-india-is-profiting-from-russian-oil-not-the-common-man-but-private-companies/1248999/> Erişim Tarihi: 28.03.2025.
- China's Activity in Central Asia in Light of Russian Interests, (2025) <https://eng.globalaffairs.ru/articles/china-central-asia-zuenko/>
- China-Central Asia Relations Enter New Phase Amid Xi's Visit, (2025). <https://astanatimes.com/2025/06/china-central-asia-relations-enter-new-phase-amid-xis-visit/> Erişim Tarihi: 24.06.2025.
- Connolly, Richard & Sendstad, Cecilie (2017). Russia's Role as an Arms Exporter: The Strategic and Economic Importance of Arms Exports for Russia, *Chatham House*, pp. 1-32.
- Cornell, E. Svante, "The United States and Central Asia: In the Steppes to Stay?", *Cambridge Review of International Affairs*, vol. 17 no. 2, 2004, pp. 239-254.
- Çelik, Y. (2023). China's Economic Presence in Central Asia: Kazakhstan Case. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7(2), pp. 225-238. <https://doi.org/10.30692/sisad.1254693>
- Çolakoğlu, S. (2004). Şanghay İşbirliği Örgütü'nün Geleceği ve Çin. *Uluslararası İlişkiler / International Relations*, 1(1), pp. 173–197.
- Edwards, M. (2003). The New Great Game and the new great gamers: Disciples of Kipling and Mackinder. *Central Asian Survey*, 22(1), pp. 83–102. <https://doi.org/10.1080/0263493032000108644>
- Entin, M., & Entina, E. (2016). Russia's role in promoting Great Eurasia geopolitical project. *Rivista Di Studi Politici Internazionali*, 83(3 (331)), pp. 331–351.
- Erickson, A., & Goldstein, L. (2006). Hoping for the Best, preparing for the worst: China's response to US hegemony. *Journal of Strategic Studies*, 29(6), pp. 955–986. <https://doi.org/10.1080/014023906010164367>
- Freedman, R. O. (2001). Russian Policy toward the Middle East: The Yeltsin Legacy and the Putin Challenge. *Middle East Journal*, 55(1), pp. 58–90.
- Gleason, G. (2006). The Uzbek Expulsion U.S. Forces and in Central Asia. *Problems of Post-Communism*, 53(2), pp. 49–60. <https://doi.org/10.2753/PPC1075-8216530205>
- Global Firepower, (2023). <https://www.globalfirepower.com/countries-listing.php> Erişim Tarihi: 28.03.2025.
- Gusseinov, E., & Allayarov, S. (2025). Beyond Western narratives: Unpacking Russia's strategic role in Central Asia. *Geopolitical Monitor*. <https://www.geopoliticalmonitor.com/beyond-western-narratives-unpacking-russias-strategic-role-in-central-asia/> Erişim Tarihi: 28.03.2025.
- Hu, B. (2014). Oil and gas cooperation between China and Central Asia in an environment of political and resource competition. *Pet. Sci.* 11, pp. 596–605. <https://doi.org/10.1007/s12182-014-0377-7>
- Imomnazar, I. (2018). Impact of the "One Belt, One Road" project o the economy of Central Asian countries. *The Business and Management Review*, 9(3), pp. 396-403.
- Kanapiyanova, Z. (2020). The US And Russian Policy Toward Central Asia In The Framework Of The Geopolitical Theory. *Eurasian Research Journal*, 2(2), pp. 55-68.

- Kluczevska, K., & Silvan, K. (2024). Post-Soviet Dependence with Benefits? Critical Geopolitics of Belarus's and Tajikistan's Strategic Alignment with Russia. *Geopolitics*, pp. 1–38. <https://doi.org/10.1080/14650045.2024.2368621>
- Li, Y. (2018). The greater Eurasian partnership and the Belt and Road Initiative: Can the two be linked? *Journal of Eurasian Studies*, 9(2), pp. 94-99. <https://doi.org/10.1016/j.euras.2018.07.004>
- Lidl, V. (2022). *China's Energy Policy in Central Asia. In The Natural Gas Conundrum: Transformation of the Central Asian Energy Security Complex after 1991* pp. 68–95, Karolinum Press.
- Lo, Bobo (2020), "The Sino-Russian partnership and global order", *China International Strategy Review*, 306-324.
- Mackinder Halford, J. (1904). "The geographical Pivot of History", *The Geographical Journal*, 23(4), pp. 421-437.
- Manish, & Behera, A. (2024). China's Belt and Road Projects in Central Asia. *FIIA Business Review*, 13(2), pp.143-154. <https://doi.org/10.1177/23197145211042431>
- Muminov, N. (2023). Comparative Analysis Of Russian, Turkish And Kazakh Eurasianism. *Eurasian Research Journal*, 5(2), pp. 7-18.
- Myasnikovich, Mikhail (2022). "The Eurasian Economic Union: Today and Tomorrow". *The World of the New Economy*. Vol. 16, No. 3'2022 pp. 20-36.
- Nation, R. C. (2015). Russia and the Caucasus. *Connections*, 14(2), pp. 1–12.
- Paszak, P. (2020). China and Russia in Central Asia – Rivalry or division of labor? *Warsaw Institute*. <https://warsawinstitute.org/china-russia-central-asia-rivalry-division-labor/> Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Pettersen, T. (2016), <https://www.thebarentsobserver.com/industry-and-energy/russia-loses-600-billion-on-sanctions-and-low-oil-prices/148262> Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Peyrouse, S. (2010). Military cooperation between China and Central Asia: Breakthrough, limits, and prospects. *China Brief*, 10(5), pp. 10-15.
- Piedra, J. M. (2024). China's exports to Central Asia are booming. *Asia Times*. <https://asiatimes.com/2024/03/chinas-exports-to-central-asia-are-booming/> Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Pieper, Moritz, (2018). "Mapping Eurasia: Contrasting the Public Diplomacies of Russia's 'Greater Eurasia' and China's 'Belt and Road' Initiative" *Rising Powers Quarterly* Volume 3, Issue 3 pp. 217-237.
- Rice, Dana. (2023). An Overview of China's Belt and Road Initiative and Its Development Since 2013. In: Mihr, A., Sorbello, P., Weiffen, B. (eds) *Securitization and Democracy in Eurasia*. Springer, pp. 255-266.
- Rolland, N. (2019). A China–Russia Condominium over Eurasia. *Survival*, 61(1), pp. 7–22. <https://doi.org/10.1080/00396338.2019.1568043>
- Serikkaliyeva, A. (2019). The Role Of The Central Asian Region In China's New Silk Road Economic Belt Project. *Eurasian Research Journal*, 1(1), pp. 66-81.
- Shakhanova, G. & Garlick, J. (2020). The Belt and Road Initiative and the Eurasian Economic Union: Exploring the "Greater Eurasian Partnership." *Journal of Current Chinese Affairs*, 49(1), pp. 33–57.
- Sipri, (2021). Trends in International Arms Transfers, 2020, pp. 1-12.
- Statista Research Department, (2023). https://www.statista.com/topics/7835/economy-of-russia/#topicHeader_wrapper Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Stronski, P., & Ng, N. (2018). Cooperation and competition: Russia and China in Central Asia, the Russian Far East, and the Arctic. Carnegie Endowment for International Peace.
- Svetlicinii, Alexandr. (2018). China's Belt and Road Initiative and the Eurasian Economic Union: "Integrating the Integrations". *Public Administration Issues*, Special Issue (electronic edition), pp. 7–20.
- Ubaidulloev, Zubaidullo, (2015). "The Russian-Soviet legacies in reshaping the national territories in Central Asia: A catastrophic case of Tajikistan", *Journal of Eurasian Studies*, Volume 6, Issue 1, pp.79-87.
- Uslu, N. (2024). The Central Asian Countries Relations with Russia and China: The Impact of Sensitivities, Dependencies, Threat Perceptions and Regional Organizations. *Gazi Akademik Bakış*, 17(34), pp. 21-42. <https://doi.org/10.19060/gav.1498687>
- World Bank (2023). <https://data.worldbank.org/country/RU> Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- World Bank (2023). <https://www.worldbank.org/en/country/russia> Erişim Tarihi: 05.04.2025.
- Yanık, L. K. (2019). Debating Eurasia: Political Travels of a Geographical Concept in Turkey. *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, 16(63), pp. 33-50. <https://doi.org/10.33458/uidergisi.621290>
- Yılmaz, S. (2015). Yeni Avrasyacılık ve Rusya, *Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 16(34), pp. 111-120.
- Yüce, M. (2022). Karadeniz: 2021 Gelişmeleri Işığında Bölgesel Değerlendirmeler, Ö. Tüfekçi & F. Kırbaoğlu (Eds.), *Geniş Karadeniz Havzası'nda Gelişen Çin-Rusya İş Birliği: Esnek ve Kırılgan İttifak Dönemi*, pp. 435-454. Karadeniz Teknik Üniversitesi Yayınları.